

USIMAMIZI WA MAZINGIRA KENYA

Kesi ya Mfumo wa Kiikolojia wa Mau Mara

Ufupisho wa Nakala Inayofahamika ya Ufahamu wa Jamii ya Umma

CONTENTS:

SEHEMU A:

KWAJUMLA.....2

SEHEMU B:

HAKI, MAJUKUMU NA UHUSISHWAIJI WA UMMA KWENYE USIMAMIZI
WA MAZINGIRA KWENYE MFUMO WA MAU.....5

SEHEMU C:

ARDHI.....7

SEHEMU D:

MAJI.....8

SEHEMU E:

MISITU.....11

SEHEMU YA A: KWA JUMLA

I. Kijitabu hiki cha kufahamisha kinahusu nini?

Kijitabu hiki kinakupahabari kuhusu haki zako, majukumu na nafasi zilizomo za umma kushiriki kwenye usimamizi wa mazingira hasa kuhusiana na maji, misitu na ardhi kwenye mfumo wa Kiikolojia wa Mau-Mara. Kijitabu hiki pia kinakujulisha kuhusu vipengee vya kisheria vinavyoendelea uwezo wa kupata ardhi kwa wote, wakiwemo wanawake na watu wenye umri wa kati.

2. Ni nani wanaohitaji habari hii?

Habari hii ni muhimu kwa mashirika yasiyo ya Kiserikali, na mashirika mengine ya kijamii, yanayofanya kazi kwenye eneo la mfumo wa Mau-Mara na vile vile maafisa wa serikali na ajensi zinazoimarisha sheria.

3. Ni changamoto zipi za kimazingira zinazoukumba Mfumo wa Kiikolojia wa Mau-Mara?

Mfumo wa kiikolojia wa Mau-Mara unakumbwa na changamoto za misitu yake kuangamizwa, utozaji ushuru usio na utaratibu maalumu wa misitu, ufanywaji makazi ya wanadamu na ukulima kwenye misitu; ukataji haramu wa miti; uchomaji haramu wa makaa; utumizi wa maji unaotekelezwa na viwanda na watu binafsi kwa maslahi yao binafsi, kwa unyonyiziaji, uchafuzi wa maji, kutupa takataka zenye madhara, kemikali na taka zingine zenye sumu; kutupa uchafu kwenye maeneo ya maji; utumizi wa mbinu za ukulima zisizokuwa za kudumu; uvunaji haramu wa vifaa vya misitu n.k.

4. Ni sheria ipi husika ya kushughulikia changamoto hizi?

Sheria husika ya kushughulikia changamoto hizi kwenye mfumo wa kiikolojia wa Mau-Mara ni pamoja na Katiba ya Kenya, Sheria ya Usimamizi wa Mazingira na Uambatanishaji (the Environmental Management and Coordination Act: EMCA), sheria kadha za ardhi na Sera ya Kitaifa Kuhusu Ardhi; Sheria ya Maji na Sheria ya Misitu. Makubaliano husika ya Kimataifa vile vile yanahusika kwani makubaliano yote yanayotambulika na Kenya na kanuni kwa jumla za sheria za kimataifa ni sehemu ya sheria ya Kenya.

SEHEMU B: HAKI, MAJUKUMU NA UHUSISHWAJI WA UMMA KWENYE USIMAMIZI WA MAZINGIRA KWENYE MFUMO WA MAU

5. Katiba inasemaje kuhusu ulinzi wa mazingira?

Katiba inakuhakikisha haki yako ya kupata mazingira safi na yenyne afya. Inaihimiza Serikali kuhakikisha kuwa imepitisha na kuweka sheria za kuyalinda mazingira. Zaidi na hayo, Katiba imeunda wajibu wa kila mmoja (wewe ukiwemo) kushirikiana na ajensi husika za serikali kuhakikisha kuwa mazingira yanalindwa na kusimamiwa kwa njia inayoyahifadhi kwa vizazi vya sasa na vile vya siku zijazo.

6. Sheria ya Usimamizi wa Mazingira na Uambatanishaji (the Environmental Management and Coordination Act: EMCA) ni nini?

Sheria hii ya Usimamizi wa Mazingira na Uambatanishaji (the Environmental Management and Coordination Act: EMCA), ni sheria kuu inayosimamia usimamizi wa mazingira Kenya.

7. Je ninawezaje kuiimarisha haki hii ya kuwa na mazingira safi na yenyne afya?

Wewe (binafsi au kama jamii) unaweza kutoa lawama kwa Kamati ya Umma ya Ulalamishi (Public Complaints Committee). Vile vile, unaweza kukata rufaa dhidi ya uamuvi au tendo la usimamizi wowote wa serikali (utawala wa serikali) au taasisi; uamuvi unaoyaathiri mazingira yako. Ukataji rufaa utafanywa kwenye Mahakama ya Kitaifa ya Mazingira. Mwishowe, unaweza kutoa malamiko kwenye Mahakama Kuu, iwe umeumizwa binafsi/ au huenda ukaumizwa na uamuvi au tendo.

8. Ni taasisi zipo zilizomo za kuyalinda mazingira?

Taasisi zifuatazo zimo ili kuyasimamia mazingira:

- Afisi/Mamlaka ya Kitaifa ya Usimamizi wa Mazingira (National Environment Management Authority) (NEMA);
- Baraza la Kitaifa la Mazingira (National Environmental Council) (NEC);
- Mahakama ya Kitaifa ya Mazingira (National Environment Tribunal) (NET);
- Kamati za Malalamishi ya Umma (Public Complaints Committees) (PCC);
- Kamati za Mazingira za Mikoa (Provincial Environmental Committees) (PEC);
- Kamati za Mazingira za Wilaya (District Environmental Committees) (DEC);
- Baraza la Ulaguzi la Usawazishaji na Uimarishaji (Standards and Enforcement Review Council) (SERC).

9. Kuhusika kwa umma kwenye usimamizi wa mazingira kunahakikishwa vipi?

Kwenye Sheria ya Usimamizi wa Mazingira na Uambatanishaji (the Environmental Management and Coordination Act: EMCA), Afisi/Mamlaka ya Kitaifa ya Usimamizi wa Mazingira (National Environment Management Authority) (NEMA), inao wajibu wa kuhakikisha kuwa arifa/tangazo

limechapishwa gazetini kwa wiki mbili mfululizo; tangazo linaloonyesha mradi unaonuiwa. Chapisho hili liwe ni kwenye gazeti ambalo husomwa kwenye eneo ambamo mradi utatendeka. Arifa/tangazo hili lieleze kuuhusu mradi, pale ambapo mradi utafanyika na pale ambapo utafiti wa Environmental Impact Assessment (EIA), na ripoti ya Environmental Impact Assessment ya uangalizi na upimaji itakaguliwa; na ionyeshe pia muda (ambao si chini ya siku sitini) uliotengwa ambamo kwenye kipindi hicho maoni yanaweza kutolewa. Kwenye Utaratibu wa pili wa Sheria ya Usimamizi wa Mazingira na Uambatanishaji (the Environmental Management and Coordination Act: EMCA), miradi ambayo imo chini ya Environmental Impact Assessment ni: tendo lolote ambalo haliambatani na hali ya kawaida ya mazingira; jengo lolote ambalo ni la kipimo ambacho hakiandamani na mazingira; na mabadiliko makuu ya utumizi wa ardhi.

Utaratibu unaorodhesha aina au miradi 14 ambayo imo chini ya kundi lililoko hapo juu na hivyo kuwa chini ya uangalizi wa Environmental Impact Assessment. Aina hizi ni pamoja na, (lakini si hizi tu), miradi hii ifuatayo ambayo inahusika moja kwa moja na yanayoshughulikiwa kwenye kijitabu hiki: miradi ya uchimbaji madini, shughuli zinazohusisha misitu pakiwemo uvunaji wa mbaao, ufyekaji misitu, juhudzi za kupanda misitu na zile za kuiangamiza; ukulima pakiwemo ule wa maeneno makubwa, utumizi wa madawa ya kunyunyizia mimea, uanzishaji wa mimea mipya na mifugo, utumizi wa mbolea na unyunyizaji maji; viwanda vya uundaji na utengenezaji wa bidhaa; utupaji taka na uundaji wa maeneo ya uhifadhi wa kitaifa.

10. Ni hatia zipi zinazohusishwa na mazingira?

Hatia zinazoundika chini ya Sheria ya Usimamizi wa Mazingira na Uambatanishaji (the Environmental Management and Coordination Act: EMCA), ni pamoja na zifuatazo:

- Kuhitilafisha kazi ya ukaguzi wa mazingira;
- Kukosa kupima kiwango ambacho mazingira yataathiriwa;
- Kukosa kupeana rekodi au kuzibadilisha ili kuhitilafisha malengo ya upimaji na ufuutilizi (usimamizi) wa mazingira
- Kukiuka taratibu za vipimo mwafaka;
- Kutupa taka, vifaa vyenye madhara, kemikali na vitu vyenye miali ya kunururisha (radio active), kwa njia isiyo halali;
- Uchafuzi;
- Kukiuka mipangilio ya kuyaimarisha tena mazingira;
- Kutoheshimu taratibu za kuboresha mazingira na za kuyahifadhi.

Kundi shirika (kampuni, kundi la pamoja, jumuiya, taasisi) n.k. litapatikana kuwa na hatia ya kimazingira, pale ambapo baadhi ya wakurugenzi wake, mshirika au afisa, ambao walijua au walistahili kujua kuwa hatia inatendeka, watapatikana na kosa. Gari lolote, kifaa cha ubebaji au kifaa kingine kitumikacho kutekeleza hatia ya kimazingira huenda kikatupiliwa mbali.

SEHEMU YA C: ARDHI

11. Sheria inasemaje kuhusu uwezo wa kupata ardhi?

Sheria inatoa uwezo/nafasi sawa kwa wote kuweza kupata ardhi.

12. Kunavyo vipengee vya kipekee kuhusiana na usawa wa wanaume na wanawake katika kupata ardhi?

Kulingana na Katiba, ardhi ya Kenya “itakuwa chini ya, itatumwa na kusimamiwa kwa njia ilio na usawa... (Hii ni pamoja na usawa wa kijinsia)” na kuambatana na baadhi ya kanuni, ambazo zinajumuisha “kuondoa unyanyasaji wa kijinsia kwenye sheria, kanuni na mienendo inayohusiana na ardhi...”¹

Kwenye Sehemu ya 68 ya Katiba, (soma pamoja na Utaratibu wa Tano wa Katiba), Bunge inahimizwa ipitishe sheria (kufikia April 29th, 2012) “kuwalinda wanaowategemea wale walioshitakiwa na wanaohusika na ardhi yoyote ile, pakiwemo hoja za walio kwenye ndoa, katika umiliki wa ardhi”². Vile vile hii iwe ndiyo tarehe ambapo, sheria inapaswa kupitishwa kuratibisha kutambulika na kulindwa kwa mali za kindoa na hasa boma la ndoa wakati wa ndoa na wakati wa uvunjikaji wa ndoa”³.

Kwenye Sehemu ya 27 ya Katiba: 1. Kila mtu ni sawa mbele ya sheria na ana haki ya kupata ulinzi sawa na kupata faida sawa kutokana na sheria; 2. Usawa unajumuisha kuzifurahia

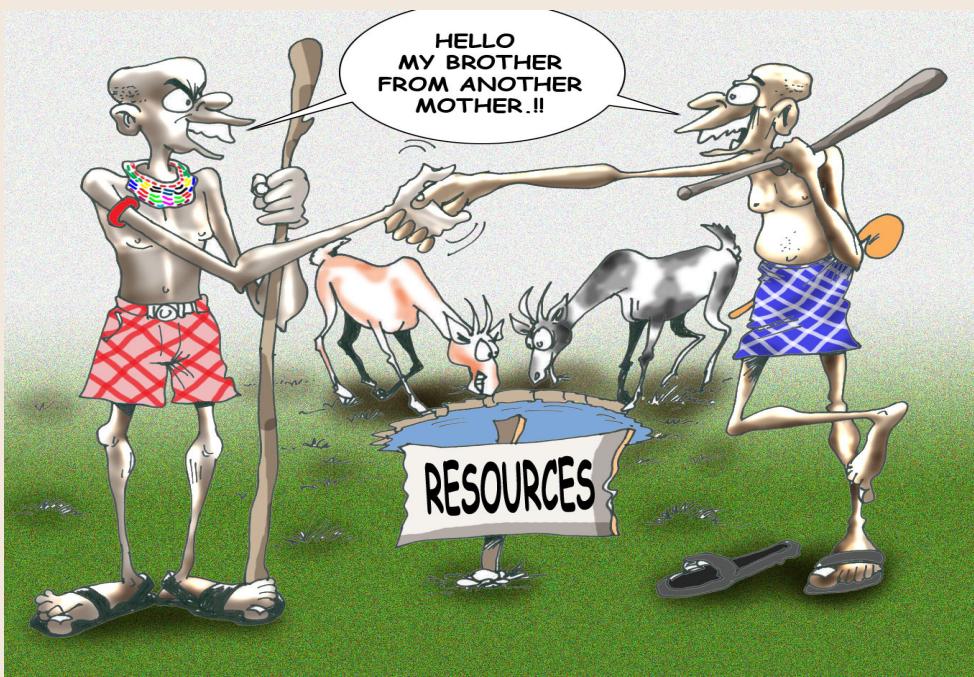
¹ Sehemu ya 60(1) (f), Katiba.

² Sehemu ya 68©(vi), Katiba.

³ Sehemu ya 68(c) (iii), Katiba

kikamilifu na kwa njia ya usawa, haki zote; 3. Wanawake na wanaume wana haki ya kutendewa kwa usawa pakiwemo haki ya kupata nafasi sawa kwenye nyanja za siasa, uchumi, utamaduni na jamii; 4. Serikali isiletu upendeleo kwa njia ya moja kwa moja au kwa njia isiyo ya moja kwa moja dhidi ya yeyote kwa misingi yoyote ile pakiwemo... jinsia, uja uzito, hali ya kuolewa au kutoolewa...; 5. Mtu hatapendelea iwe ni kwa njia ya moja kwa moja au isiyo ya moja kwa moja dhidi ya mtu mwingine kwa misingi iliyotajwa au kuwazwa kwenye nambari nne hapo juu; na 6. Ili kuhakikisha faida kamili kuambatana na haki zilizomo kwenye sehemu hii, Serikali itachukua hatua za kisheria na zinginezo... zilizoundika ili kushughulikia hali yoyote ya ugandamizaji ambayo watu binafsi au makundi ya watu yameipitia kwa ajili ya unyanyasaji wa hapo awali.

Kila mmoja (awe mwanamume au mwanamke) ana haki ya kupata na kumiliki mali ya aina yoyote ile, iwe ni binafsi au akiwa na ushirika na wengine (chini ya sehemu ya 65 ambayo

inawazuia wageni kuwa na umiliki usio wa muda maalum wa ardhi nchini). Washiriki katika ndoa wana haki sawa wakati wa kuingia kwenye ndoa yao, kwenye kipindi cha ndoa yenye we na wakati ndoa inapovunjika.

Aya ya 223 ya Sera ya Kitaifa ya Ardhi (National Land Policy: NLP) inasema kuwa “kulinda haki za wanawake, Serikali (a) itaunda sheria za kuhakikisha ulinzi mwafaka wa haki za wanawake kuhusiana na ardhi na rasilmali zingine husika; (b) itazitazama tena sheria zilizomo na kuondoa kanuni, tamaduni na mienendo ambayo inawanyanya wanawake kuhusiana na ardhi; (c) itahimiza sheria zilizomo na kuunda mfumo wazi wa kisheria kuzilinda haki za wanawake kuhusiana na mambo ya urithi wa ardhi na rasilmali zinazohusiana na ardhi; (d) iwezeshe kuwepo kwa kusajiliwa kwa pamoja kwa wanandoa na kwa hati za haki za ardhi; na kuwepo kwa makubaliano ya pamoja wakati ardhi inatakiwa kuuzwa, na hali hii iwepo kwenye

aina zozote za nyakati za umilikaji; (e) Ihakikishe urithi wa mabinti ambaao hawajaolewa; na (f) ihakikishe uwakilishaji mwafaka wa wanawake kwenye taasisi za ardhi kwenye daraja zote.

13. Na je kuhusiana na uwezo wa kupata ardhi wa walio wadogo kwa umri (vijana)?

Kulingana na Katiba, Ardhi ya Kenya “itakuwa chini ya, itatumia na kusimamiwa kwa njia ilio na **usawa...[Usawa bila shaka unajumuisha usawa kati ya vizazi]**”⁴

Kila mtu yu sawa mbele ya sheria na ana haki ya kuwa na ulinzi sawa na kupata faida sawa kutokana na sheria. Pia, kila mmoja (hata walio wadogo kwa umri (vijana)) wana haki ya kupata ardhi na kuwa na mali ya aina yoyote, iwe ni binafsi au katika ushirika na wengine (kama ilivyo kwenye sehemu ya 65 ambayo inawazuia wageni kuwa na umiliki usio wa muda maalum wa ardhi nchini).

Ili kuuweka sawa mfumo ulioko wa umiliki binafsi wa ardhi, Sera ya Kitaifa ya Ardhi (National Land Policy: NLP), inaitaka serikali kuhakikisha kuwa: (a) uondoaji wa haki za kibinafsi za ardhi utilie maanani haki halali, kama vile haki za wale walio katika ndoa na haki za watoto.

Haki za Ardhi zinaweza kusatikana kuitia kwa urithi, unaojumuisha urithi wenye wosia au usio na wosia (urithi wenye wosia ni pale ambapo aliyeaga dunia ameacha wosia na ule usio na wosia ni pale ambapo aliyeaga dunia hajaacha wosia).

14. Je ninavezaje kushirika kwenye mageuzi yanayohusiana na ardhi na utetezi wake?

Unaweza kushiriki kwa kutoa maoni ya kumbukumbu kwa Tume ya Kitaifa ya Ardhi itakapoanzishwa. Tume hii itakuwa na uwezo wa kuhakikisha kuwa ardhi ya umma inasimamiwa vyema na kutolewa kwa usawa bila upendeleo. Tume hii kwenye nyakati zilizopangwa itahusisha umma katika utaratibu wa kuitazama tena Sera ya Kitaifa ya Ardhi. Tume hii itawaalika umma kushiriki katika uundaji wa mfumo wa kushughulikia ukosefu wa haki ambaao umekuwepo kihistoria kuhusiana na ardhi.

SEHEMU YA D: MAJI

15. Ni sheria zipi zinazosimamia rasilmali za maji?

Rasilmali za maji zinasimamiwa na Sheria ya Maji na Katiba.

16. Ni nani anayemiliki rasilmali za maji?

Kulingana na sheria, maji ni milki ya Serikali ya Kitaifa, na ni sehemu ya (ardhi ya umma”). Serikali ndiyo inayosimamia rasilmali za maji kwa niaba ya watu wa Kenya ambao ndio wenyewe ardhi ya umma kwa pamoja kama taifa, kama jamii au kama watu binafsi.

17. Ni taasisi zipi zilizopo kusimamia rasilmali za maji?

1. Idara ya Shughuli za Maji (Department of Water Affairs)
2. Ajensi ya Usimamizi wa Upataji-maji (Catchment Management Agency)
3. Ushirika wa Watumizi wa Maji Water (User Association)
 - Department of Water Affairs and Forestry
 - Catchment Manangement Agency
 - Water User Association

18. Ninawezaje kushiriki kwenye usimamizi wa rasilmali za maji?

Kwenye Katiba, “Kushiriki kwa watu” ni mojawapo ya maadili na kanuni za sehemu ya 10(2); na maadili haya “yanayahuisha mashirika yote ya Serikali, maafisa wa Serikali, maafisa wa umma na watu wote wakati wowote ambapo mmoja wao: anaitumia Katiba au kuifafanua; anapoitekeleza au kuitumia sheria yoyote; au anapounda au kuutekeleza uamuza wa sera ya umma”⁵.

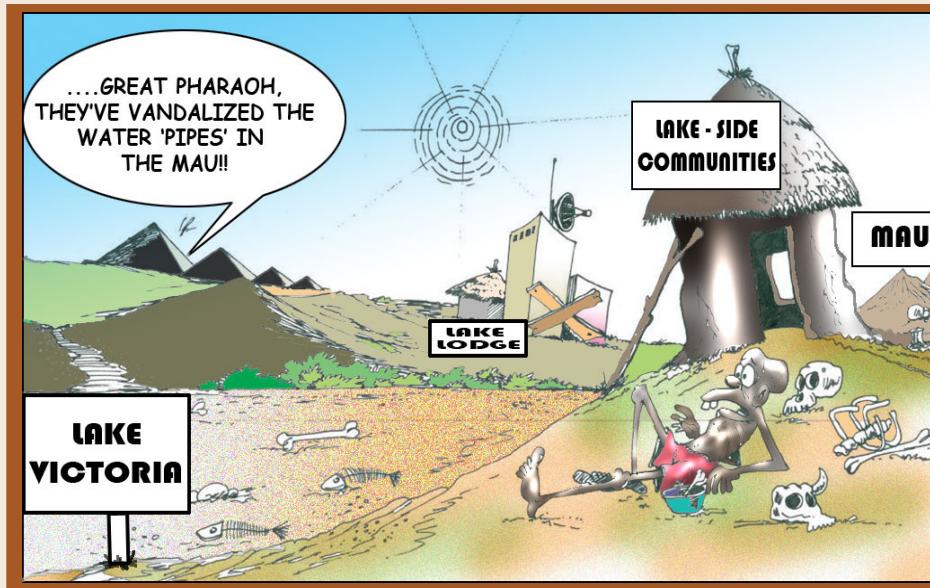
Kwa upande wake, Sheria ya Maji:

- Inaunda Afisi/Halmashauri ya Usimamizi wa Rasilmali za Maji (Water Resources Management Authority (WRMA) ambayo jukumu lake ni kusawazisha na kusimamia rasilmali za maji Kenya. Mojawapo ya jukumu kuu ya halmashauri hii ni kuunda mbinu za kuimarisha ushirika wa umma katika kusimamia rasilmali za maji kwenye kila eneo ambamo maji hupatikana.
- Inaweza kuundwa kwa Kamati Shauri za Maeneo ambamo Maji Hupatikana (Catchment Area Advisory Committee). Wanachama wa kamati hii ni kutoka kwa wakilishi wa makundi ya umma kwenye maeneo ambamo maji hupatikana kama vile wakulima, wafugaji, makundi ya wanabiashara n.k. Kamati inahitajika kuishauri Halmashauri ya Usimamizi wa Rasilmali za Maji (Water Resources Management Authority (WRMA) kuhusiana na uhifadhi wa rasilmali za maji, utumizi wake na ugawaji wa rasilmali za maji kwenye eneo halisi kule maji hupatikana.
- Inaweza miradi ya kijamii ya maji, kule ambako wanajamii huenda waanzishe miradi ya maji huku wakiwa na ruhusa kutoka kwa Halmashauri ya Usimamizi wa Rasilmali za Maji (Water Resources Management Authority (WRMA) kwa sababu za kijamii (mfano wa ushirika wa umma katika kutoa huduma halisi za maji).
- Inayaalika mashauriano ya jamii kwenye utoaji wa kibali au katika utumizi wa maji na wa rasilmali zingine husika. Taratibu na kanuni za kibali huenda zikabadilishwa na WASREB (Water Service Regulatory Board) lakini kupitia kwa mashauriano na umma ili kuhakikisha kuwa maoni ya washika dau yametiliwa maanani kwenye utaratibu.
- Inaweza kuwe na utaratibu wa mashauriano na umma kabla eneo lililo na maji kutangazwa kwenye gazeti kuwa ni eneo la uhifadhi wa maji na kuomba leseni ili kuwepo na huduma za maji.
- Sheria hii inaweza kuwe na mashauriano na umma katika kuendeleza mikakati ya kitaifa kama vile Mkakati wa Kitaifa wa Usimamizi wa Rasilmali za Maji (National Water Resources Management Strategy), Mkakati wa Kitaifa wa Huduma za Maji (National Water Services Strategy) na Mkakati wa Usimamizi wa Ukusanyaji Maji (Catchment Management Strategy).
- Inaweza kuwe na uwakilishi wa wanaoyatumia maji kwenye bodi za taasisi zote za maji ikiwemo ni pamoja na wanachama wengine wa WASREB, WSB (Water Service Board) na Halmashauri ya Usimamizi wa Rasilmali za Maji (Water Resources Management Authority (WRMA)).
- Inahitaji hati zote zinazohusiana na maombi au na tendo lililonuiwa, zitolewe kwa umma kwa malipo mwafaka. Maoni na pingamizi vile vile zinaweza kupokelewa kwenye mkutano wa umma uliopangwa kwa lengo kama hilo na pingamizi na maoni haya sharti yatiliwe maanani kwenye uamuzi wa mwisho kuhusiana na tendo au na maombi.
- Inahitaji kuwa, kwa kila tendo ambalo linahitaji mashauriano na umma, kuwe na tangazo / arifa linalochapishwa kwenye Gazeti la Kenya, angalau kwenye gazeti moja la kitaifa na angalau tangazo kwenye redio ya kitaifa inayotangaza kwenye eneo linalohusika. Tangazo /

Arifa sharti lieleze yaliyomo kwenye maombi na kwenye tendo na lialike maoni au pingamizi.

19. Ni hatia zipi zinazohusishwa na ulinzi wa rasilmali za maji?

Uhalifu wowote unaohusishwa na mazingira ulio kwenye Sheria ya Usimamizi wa Mazingira na Uambatanishaji (the Environmental Management and Coordination Act: EMCA) unahusikana na rasilmali za maji. Ni hatia kuyaharibu maji, kuyachafua, kuyaelekeza kwingine kwa njia isiyo halali au kutupa taka yenyé sumu na uharibifu kwenye maji.

20. Je haki ya kupata maji, iliyoko kwenye Katiba ina maana ipi kwangu?

Haki ya kupata maji ina maana kuwa, kama wewe- uliye mtu binafsi au jamii- huwezi kuyapata maji, una haki ya kwenda mahakamani na kudai upewe haki hii, na ni jukumu la serikali kueleza ni kwa jinsi gani imetumia rasilmali zake kwa njia ya uangalifu ili kupata “uwepo wa hatua kwa hatua” wa haki hii kuambatana na Katiba.

SEHEMU YA E: MISITU

21. Ni kwa nini tunahitaji kuihifadhi na kuilinda misitu?

Misitu hutenda kazi sawa na maeneo ya ukusanyaji maji (huwa ni maeneo ya ukusanyaji maji). Vile vile misitu ni makazi ya kiasili ya wanyama na huwa na baadhi ya mimea na wanyama ambao huwa ni muhimu sana kwa sababu za madawa, urembo na utalii.

22. Baadhi ya aina za misitu ni ipi?

Kuna aina nne ya misitu: misitu ya serikali, misitu ya tawala za mitaani (serikali za mitaani), misitu ya muda na misitu ya kibinafsi.

23. Ni nani mmiliki wa misitu?

Misitu ya serikali, inayopatikana kwenye maeneo ambayo hapo awali yalikuwa “ardhi ya serikali” (sasa “ardhi ya umma” kwenye Katiba mpya), ni milki ya Serikali na inasimamiwa na Huduma ya Misitu ya Kenya (Kenya Forest Service: KFS);

Misitu ya Tawala za Mitaani (serikali za mitaani)- inapatikana kwenye maeneo ambayo hapo awali yalifahamika kama “ardhi iliyo kwenye uamana” (sasa “ardhi ya jamii” kwenye Katiba mpya) ni milki ya mabaraza ya mitaa (serikali za kaunti kwenye Katiba mpya).

Misitu ya Muda-inayopatikana kwenye mashamba ya kibinafsi- ni misitu ya kibinafsi ambayo usimamizi wake umechukuliwa kwa kipindi fulani na Huduma ya Misitu ya Kenya (Kenya Forest Service: KFS). Mara msitu huu utakaporekebishwa, utamrudia mwenywewe:

Misitu ya Kibinafsi inapatikana kwenye ardhi za kibinafsi na ni milki ya watu binafsi, lakini anayeumiliki msitu wa aina hii hupata msaada wa kiteknikali/kihandisi kutoka kwa KFS. Misitu ya kibinafsi inajumuisha arboreta na maeneo ya kupumzikia.

24. Ni taasisi zipi zilizopo kulinda misitu?

- Huduma ya Misitu ya Kenya (Kenya Forest Service: KFS) hulinda misitu na kusaidia katika kuunda sera za kiserikali kuhusiana na misitu. Huduma hii inaongozwa na Mkurugenzi ambaye anasaidiwa na wafanyakazi wakiwemo maafisa wa misitu;
- Bodi ya Misitu (Forests Board) husimamia kazi ya Huduma ya Misitu ya Kenya (Kenya Forest Service: KFS) na huamua- huku ikiambatana na pendekezo kutoka kwa Kamati ya Eneo

la Uhifadhi Misitu (Forest Conservancy Area Committee), ni maeneo gani yanayopaswa kutengwa kama misitu;

- (c) Waziri wa Mazingira hutangaza misitu mipyä au hubadilisha mipaka ya misitu kuambatana na pendekazo la Bodi ya Misitu;
- (d) Kamati ya Eneo la Uhifadhi Misitu (Forest Conservancy Area Committee) huishauri Bodi ya Misitu kuhusiana na shughuli za uhifadhi wa misitu. Kamati hii huenda ikawaalika watu wa eneo husika kushiriki kwenye majadiliano yake, lakini bila kuwapa haki za kupiga kura.

25. Afisa wa Misitu ana Mamlaka gani?

Maafisa wa Misitu wameruhusiwa kubeba silaha kwa ajili ya ulinzi wa misitu. Maafisa na wafanyakazi wa KFS wana mamlaka ya kuingia kwenye misitu ya kibinafsi ili kukagua kuhusiana na ufuataji kanuni zinazohusiana na misitu. Wao wana ruhusa ya kuingia kwenye eneo lolote lililo na kiwanda kinachohusiana na misitu (k.mf. kwenye Kisagio cha mbao) ili kuhakikisha ufuataji wa kanuni zinazoambatana na leseni/kibali cha uvunaji au utumizi wa rasilmali za misitu.

Maafisa wa misitu wana mamlaka ya kuapisha au kutoa ushahidi pale ambapo wameidhinishwa kufanya hivyo. Wana nguvu za kudai kutoka kwa yule aliyekabidhiwa leseni/kibali, aelezee kuhusu mavuno kutoka msituni, yaliyo kwenye miliki yake. Wao wanaweza kuwakagua na kuwasaka washukiwa wa vitendo haramu kwenye misitu, kukagua magari yanayotuhumiwa kubeba kwa njia haramu rasilmali kutoka kwenye misitu n.k. Lakini, hawana idhini ya kuwakamata washukiwa na kuwazuia ila tu pale ambapo afisa anaamini kuwa mshukiwa hatajitokeza akiagizwa kufanya hivyo. Mshukiwa yeoyote ambaye anatiwa nguvuni sharti akabidhiwe kwa polisi, ilhali rasilmali haramu zilizonaswa/kupatikana,

sharti ziripotiwe haraka iwezekanavyo, kwa hakimu anayeishughulikia kesi. Maafisa wa Misitu huenda wakakizua kifaa chochote, kinachopatikana kimehifadhiwa kwa njia haramu kwenye msitu wa serikali, wa utawala wa mtaa au ule wa muda.

26. Kama raia au shirika la misitu la raia, ninavezaje/tunavezaje kushiriki kwenye usimamizi, uhifadhi, utumizi wa rasilmali za misitu?

Maamuzi makuu ya taasisi za uangalizi, zinazohusiana na usimamizi na uhifadhi wa misitu pakiwemo mageuzi ya mipaka ya misitu na maamuzi mengine, yamo chini ya taratibu za ushirika wa umma uliopo kwenye Utaratibu wa Tatu wa Katiba. Kuambatana na haya:

- Arifa/tangazo la uamuzi unaonuiwa au hatua sharti itolewe kwenye angalau magazeti mawili yaliyo na usambazaji wa kitaifa, na vilevile kwenye gazeti moja la mtaani linalosomwa kwenye mtaa husika na kutangazwa kwenye redio ya Kenya inayotangaza kwenye mtaa husika;
- Arifa/tangazo sharti litaje tendo au uamuzi unaonuiwa na lialike maoni kwenye kipindi cha siku zisizopungua 60;
- Kuwe na nakala za arifa/tangazo kwenye njia ya karatasi na iwe ni kwa gharama ya Huduma ya Misitu ya Kenya (Kenya Forest Service: KFS);
- Kuchapishwe uamuzi uliotolewa kwenye njia ya utangazaji iliyotumika hapo awali kutoa arifa/tangazo;
- Uamuzi uwepo kwa ukaguzi wa umma;

Vipengee zaidi kuhusiana na ushirika wa umma vinapatikana kwenye Kanuni za Misitu 2010 (Ushirika katika Usimamizi wa Kudumu (Participation in Sustainable Management). Kanuni hizi zinaihitaji sekta ya kibinagsi kualikwa ili kushiriki kwenye utaratibu unaoelekeza kwenye vibali vya utumizi wa bidhaa na huduma kutoka misituni. Kanuni hizi vile vile zinairuhusu Huduma ya Misitu ya Kenya (Kenya Forest Service: KFS) kuingia kwenye makubaliano na mashirika ya misitu ya wakazi wa mtaa husika kwa minajili ya kuimarisha utumizi (na uhifadhi) wa kudumu wa misitu.

27. Ni mambo gani ambayo ni hatia kuhusiana na misitu?

Ni hatia:

- Kukata, kukata na kuchoma, kudhuru au kuondoa aina yoyote ya vuno la msitu;
- Kupatikana msituni kati ya saa moja za jioni na saa kumi na mbili za asubuhi (usiku) ila tu pale ambapo unatumia barabara inayotambulika au kijia (kinachotambulika) au kama umo kwenye jengo ambalo linatambulika na Mkurugenzi wa Huduma za Misitu (Director of Forest Services (DFS); au kama unajihusisha kwenye shughuli za kitamaduni, kisayansi au kujistarehesha;
- Kujenga jengo au ua la kuzungushia mifugo ila tu pale tendo hili limeruhusiwa na Huduma

ya Misitu ya Kenya (Kenya Forestry Service: KFS) kwa malipo fulani;

- Kuvuta sigara pale ambapo kuna ilani ya “usivute sigara”; au kuwasha moto, kiberiti au kifaa chochote kinachowaka;
- Kudhuru mimea au kuruhusu mifugo kuwa kwenye msitu kama huo;
- Kufyeka, kulima au kupasua ardhii kwa sababu za ukulima au kwa sababu zingine zozote;
- Kuingia kwenye sehemu iliyotengwa ya msitu kama huo;
- Kukusanya asali au nta ya nyuki au kuuweka mzinga au kifaa kingine chochote cha ukusanyaji kwa sababu za kukusanya asali au nta ya nyuki;
- Kujenga barabara au kijia humo ndani;
- Kuanzisha moto au kumsaidia yejote kuanzisha moto kwa nyasi au mimea yoyote iliyomea humo ardhini;

- Kuwa na, kuleta au kuingiza mashine yoyote ya ukataji miti kwa lengo la kuangusha miti;
- Kudhuru, kubadilisha, kuhamisha, kuondoa kipima shamba, mpaka, alama, ugwe au ilani iliyopo msituni;
- Kutotii maagizo ya kisheria kutoka kwa afisa wa misitu;
- Kumzuia afisa wa misitu au mtu mwingine yejote asitekeleze wajibu wake kisheria chini ya sheria hii;
- Kutengeneza au kupatikana huku ukiwa na makaa kwenye msitu wa Serikali, wa tawala za mitaa (serikali za mitaa), wa msitu wa muda au hata kwenye msitu wa kibinafsi bila ya kibali kutoka kwa mmiliki wa msitu;

28. Kuna haki zippi za kitamaduni kwa wale wanaoishi msituni kitamaduni?

Mwanajamii wa jamii ya misitu anaruhusiwa kutumia, huku akiwa chini ya kanuni ambazo atapewa, mavuno ya msitu kama ilivyo desturi ya jamii hiyo na ana ruhusa ya kuondoa msituni, mavuno hayo ila kwa sababu za kuuza.

29. Na je kugawana faida za rasilmali za misitu (kati ya Serikali na jamii zinazoishi kwenye misitu):

Kuandamana na ugawaji faida kutoka kwa rasilmali asilia zinazohusiana na ardhi (pakiwemo rasilmali za misitu), jamii na watu binafsi wana haki ya kupata na kutumia rasilmali asilia zilizomo kwenye maeneo yanayowazunguka, na vile vile kushiriki kwenye uhifadhi na usimamizi wa rasilmali kama hizo. Ili kuyalinda maslahi ya jamii na ya watu binafsi kuhusiana na rasilmali zinazohusiana na ardhi, Sera ya Kitaifa ya Ardhi (National Land Policy: NLP) inaihitaji Serikali:

- (a) kuunda mifumo ya kisheria ili kutambua haki za kijamii na za kibinafsi kuhusiana na rasilmali asilia za ardhi zinazoweza kuundika upya na zile ambazo haziwezi kuundika upya na kuweka mikakati ya jamii na watu binafsi husika, kuweza kupata na kutumia rasilmali hizi, kwa njia ya kudumu.
- (b) iunde na kuanzisha mbinu za ushirika za kufidia: upotezaji ardhi na rasilmali zingine asilia zisizoweza kuundika upya; upotezaji ardhi pale ambapo tukio hili litaonekana kuwa muhimu kwa maslahi ya umma na usimamizi wa kudumu wa rasilmali asilia zinazoweza kuundika upya; na uharibifu ambao husababishwa na wanyama pori;
- (c) iweke taratibu za kisheria na za kitawala za kutambua na kugawia jamii na watu binafsi pale inastahili, faida zinazotokana na rasilmali asilia za ardhi
- (d) iufanye ugawaji wa faida kuwa wa lazima pale ambapo rasilmali za ardhi za jamii na watu binafsi zinasimamiwa na tawala za kitaifa kwa maendeleo; na
- (e) ihakikishe kuwa usimamizi na utumizi wa rasilimali za ardhi unawahuishwa washika dau wote.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

ARD
a Tetra Tech Company
ProMara

KITUO CHA SHERIA
The Centre for Legal Empowerment

Ofisi Kuu-Nairobi

Barabara ya Ole Odume, kutoka kwa Barabara ya Kodhek.

S.L.Posta 7483 00300, Ronald Ngala, Nairobi Kenya.

Simu: +254-020-3876290, 3874220, 3874191

Rununu: 0734-874 221, 0927-773 991

Barua pepe: info@kituochasheria.or.ke

Mtando: www.kituochasheria.or.ke

HATI YA MADAI

Toleo hili limewezeshwa na msaada wa kikarimu wa Watu wa Amerika kupitia kwa msaada USAID. Yaliyomo humu ni jukumu la Kituo Cha Sheria na si sharti yawe yanatoa maoni ya USAID au ya Serikali ya Umarekani.